

WITTNER MÁRIA ÉLETE

Interjú: Boros Károly

Az útravalót én nem a családtól kaptam, mert anyámat nem is ismertem. Nagymama beadott a karmelitákhoz kétéves koromban, ők neveltek fel tizenhárom éves koromig. Akkor államosították az intézetet, 1950-ben. Nagyon szerettem ott lenni náluk.

- Édesapját sem ismerte?
- Csak sokkal később a nevelőintézeti igazgatóm tudta meg édesanyámtól, hogy perzsa volt.
- Hogyan keveredett ő Magyarországra?
- Hozta a Párizsi Áruházba a perzsaszőnyeget, anyám meg ott dolgozott. 1950 tavaszán jártam először otthon nagymamáéknál, tulajdonképpen akkor ismertem meg az anyámat. De akkor sem ő mondta, hogy én vagyok az anyád, hanem a húgom, akit addig szintén nem ismertem. Az első érzésem az öröm volt, hogy nekem is van anyukám, de ez az öröm nem sokáig tartott. A tanév végi államosításkor a nővérek mindenkit hazavittek a családjához, én mégis már azon a nyáron állami gondozott lettem.
- Nagy volt a különbség a kétféle intézet nevelése között?
- Nagy. A nővérek munkára neveltek minket, nagy kertészetük volt rengeteg gyümölcsfával, náluk tanultam meg kézimunkázni, a kenyeret maguk dagasztották, mi vittük a pékhez kisütni, emlékszem, visszafelé mindig megcsipkedtük. Önellátó volt a zárda, voltak földjei,

erdői, aminek ma már nyomát sem látni. Ötven év után visszamentem megnézni, mi lett a zárdából, de már nem találtam azt az erdőt, ahova annyit jártunk gombászni. Talán az vigasztal, hogy óvoda és iskola lett az épületben. Ezért a karmeliták nem is kérték vissza. De megmaradt még egy-két emlék, mint a nagy gesztenyefa, ami alatt nyáron szoktunk ebédelni, aztán a kút mögötti fa, ami a lefelé hajló ágaival olyan volt, mint egy fordított madárfészek, mint egy zöld függöny hullott alá a lombozata. Ott szoktuk a gyümölcsöt tisztogatni, aszalni, eltenni, mert a nővérek mindenről gondoskodtak. És emberszeretetre, hazaszeretetre, istenszeretetre neveltek, tőlük kaptam azt az erkölcsi értékrendet, amivel elindultam az életbe.

– A háborúból maradt valami emléke?

– Annyit éreztünk belőle, hogy a pincében kellett lenni, és nem tejeskávé volt reggelire, hanem kukoricakása tejjel. De az is nagyon jó volt. Egyetlen emlékképem maradt, amikor elmentek az oroszok. Borzalom, hogy mit hagytak maguk után. A szobáink feldúlva, a játékaink összevissza dobálva, és ott bent mentek ki végére. Utána nem sokkal egy fiatal, 13-14 éves lányt temettünk. Ez erősen bennem maradt, fehér ruhában feküdt a koporsóban, mirtusszal. Csak a rendszerváltás után tudtam meg a tisztelendő anyától, hogy az oroszok átmentek rajta, többen is, abba halt bele szegény.

– Miért került újra intézetbe?

– Anyám mindig fenyegetett azzal, hogy bead a menhelyre. Ott jártunk el előtte az Üllői úton, tudtam hol van, egy alkalommal beadtam magamat. Túl sokat fenyegetett, én meg valóra váltottam a fenyegetését. Tizenhárom éves voltam. De nem sokáig maradtam Budapesten. Gimnáziumban első órára kémiából nem készültem, úgy gondoltam, a névsor végén vagyok, majd később feleltem. Csakhogy a tanár megfordította a sorrendet, velem kezdte, egyest kaptam. Az a karó jogos is volt, csak attól kezdve akárhogy feleltem, nem kaphattam jobbat kettesnél. Utána már megmakacsoltam magam és nem tanultam az ő órájára, annyira bántott az igazságtalanság. Ott is hagytam a gimnáziumot a második félévben.

– Hova került?

– Szolnokra vittek, az ottani intézetbe, ahol Patkós Gyula volt az igazgató. Pincérfolyamra íratott be. Közben megismerkedtem valakivel – nagyon szerelmes voltam – és terhes lettem. Nem töltöttem még be a tizennyolcat, mikor megszületett a fiam. A dirim nagyon rendes volt, meg a felesége is, Terike néni, mindenben segítettek. Sokat jártam hozzájuk, a gyerekeiket vittem óvodába. Teri néni intézte el a keresztlőt is. Hiába volt Rákosi-rendszer, a gyerek meg lett keresztelve. Egyébként egész életemben, még a börtönben is végigkísért az igazgatóm.

– Állami gondozottként mit tudott kezdeni ebben a helyzetben?

– Fél évig szoptattam a fiamat, de aztán be kellett adnom állami gondozásba, nem volt más választásom. Feljöttem Pestre, hogy valami munkát találjak, ez 1956 februárjában volt. Kaptam egy papírt az igazgatómtól, hogy egész rokonságom Pesten van, ezzel kérhettem letelepedési engedélyt – akkor csak így lehetett a fővárosban munkát vállalni. Elmentem anyámhoz, hogy legalább addig jelentsen be a lakásába, amíg találok munkát, de nem jelentett be. Így aztán

alkalmi munkákból éltem, és albérletben laktam. Ezért csak három hónapra szóló ideiglenes tartózkodásit kaphattam.

– Miféle alkalmi munkákat lehetett találni?

– Mosni jártam, takarítani, havat hányni, ilyeneket. Mikor lejárt az ideiglenes, bementem a rendőrségre, elmondtam, hogy nem tudok elhelyezkedni, hiába kezdem minden nap a munkaközvetítőben. A rendőrkapitány elküldött egy építőipari vállalatához, azt mondta, aki az építőiparban dolgozik, könnyen megkaphatja a letelepedését, és meg is hosszabbította újabb három hónappal. Csakhogy az üzemorvosi vizsgálaton azt írták a papíromra, hogy nehéz fizikai munkára alkalmatlan vagyok, mert akkor már lappangott bennem egy betegség, amiről nem tudtam. Május végén derült ki, hogy sárgaságom van. Az egyik helyen mostam éppen, mikor rosszul lettem, három hónapig voltam kórházban, az egész nyarat ott töltöttem. Mikor kiengedtek, minden testi munkától eltiltottak, és kaptam borjúhúsutalványt. Akkor máshogy nem is lehetett borjúhúshoz jutni. Még jegyrendszer volt. Ahhoz az asszonyhoz mentem vissza, akinél mostam. Ágyrajáró lettem. Így ért ötvenhat. Ott kötöttem ki a barikádon.

– Miért?

– Valahogy ez természetes is volt a számomra, ilyen voltam, mert erre tanítottak, erre neveltek gyerekkoromban, bár nem éreztem magamat forradalmárnak. Nem is akkor lettünk azok, sokkal inkább a börtön, és a börtön utáni évek tettek azzá minket. Attól, hogy valakinek nagy pofája van, vagy hogy kiáll mások igazsága mellett, még nem lesz forradalmár. – Hogyan kezdődött?
– Először a Szabad Nép székházhoz mentünk, vártuk, hogy felolvassák a 18 pontot, amiben a követeléseket foglalták össze. Egyszer csak, mint a fűtőtűz terjedt el, hogy a rádiónál meglőttek fiatalokat, tódultunk oda. És tulajdonképpen ott is maradtunk, végig ott maradtam a felkelőkkel. Innen kezdve nem is mentem vissza a szállásomra. 1990-ben, mikor az osztrák tévé készített velem egy filmet, kerestük azt a házat, ahol laktam, a 23-as számot, akkor mondták a szomszédok, hogy '56-ban bombatalálat érte. Abban a pillanatban mintha minden megállt volna bennem. Végigsuhant az agyamon, hogy ha nem megyek ki a barikádra, ott haltam volna meg haszontalanul. Nem tudom, mi lett velük. Azóta olyan hosszú idő telt el. Már maga a 13 év börtön is...

– Mit csinált a rádiónál?

– Szemben fölmentem egy egyemeletes ház tetejére, ahol két fiatal srác volt fegyverrel. Megmutatták, hogyan kell tölteni a „gitárt” – így hívta akkor mindenki az orosz dobtáras géppisztolyt – és én töltöttem nekik. Különös véletlen, hogy mikor 1994 októberében meghívtak Svájcba az ottani magyarok, találkoztam egyikükkel. A rádió melletti utcában feltűnően sokat járkált a mentő, egyszer megállították és megnézték, tele volt fegyverrel. Így hordták be az ávósoknak a hátsó kapun. Pokoli. Azok a fegyverek már nem mentek be, szétszegték az emberek között, rengetegen voltak a Bródy Sándor utcában. Különben fegyver annyi volt, mint a nyű. Másnap reggel, mikor elfoglaltuk a rádiót, láttuk, hogy odabent még több van. Egy egész hadsereget föl lehetett volna szerelni. Én mindjárt kiválasztottam magamnak egy 48 mintájú hadipuskát, mert ahhoz értettem – gimnáziumban megtanultuk. Ott az udvaron hallgattuk meg Nagy Imre beszédét, ott hallottuk a statárium kihirdetését is. Érdekes, hogy az

senkit nem érdekelt, eszébe sem jutott senkinek, hogy letegye a fegyvert. Megdöbbenő volt látni, mikor az orosz tankok mentek a körúton, hogy saját halottaikon gázoltak keresztül. Akkor láttam életemben először kiloccsant szürke agyvelőt.

– Az ön számára hogyan lett vége a harcnak?

– November 4-én megsérültem, szilánkot kaptam három helyen. A kórházból annyi maradt meg bennem, hogy hozták be a sebesülteket, és ők mondták, hogy ég a Divatcsarnok, rabolják ki az oroszok. Az utolsó szilánkot 1980-ban szedték ki belőlem, a gerincem mellett volt, kevésen múlt, hogy nem bénultam meg. Nagyon hálás vagyok Jakab tanár úrnak, aki műtött. Sokat gondolkodtam rajta, hogy mindig, mikor nagy bajban voltam, a Jóisten olyanok kezébe adott, akik nagyon emberségesek voltak. Ilyen volt az a pszichológus is, akihez idegösszeroppanással kerültem a műtét utáni évben. Neki beszéltem először a börtönről, a kivégzésekről. Akkor jött ki belőlem egy vers, amit szinte félszédült állapotban írtam le, neki ajánlottam. Kísért a múlt lett a címe.

– Beszélne a börtönéveiről nekünk is?

– Kemény időszak volt. 1957 nyarán tartóztattak le. Először hatodrendű vádlottnak soroltak be, aztán, hogy ebből hogyan lettem elsőrendű, ma sem tudom. Lehet, hogy a nagy szám miatt. Egyszer októberben felvittek a zárkából kihallgatásra, ott volt a kihallgató asztalán a Népszabadság, benne a fényképem és aláírva, hogy „... egykori zárdanövendék és prostituált”. Abban a pillanatban fölcsattantam, szóval voltak ilyen vitáim a nyomozóval. Mikor véget értek a kihallgatások, betettek hozzám egy nőt a zárkába – addig egyedül voltam. Rájöttem, hogy besúgó, tudtam, hogy ki kell rakatnom valahogy. Mi a koleszban is elrendeztük az árulkodókat. Jól összevesztünk a csajjal, összeugrottunk, erre bejöttek az őrök és elkezdtek engem püfölni. Őt persze nem. Mondtam nekik, ha nem teszik ki innen, kinyírom. Akkor aztán kaptam a Kádár-kolbásszal bőségesen – a gumibotot hívták így – de legalább egyedül maradtam. Éjszaka rám rúgták az ajtót, és felvittek kihallgatásra. Hárman voltak. Amit kaptam, azt általában nem szokták megköszönni. Utána betettek 72 órára a sötétzárkába. Ezt úgy csinálták, hogy amiben letartóztattak nyári ruhában, abba kellett öltözni. Levittek egy vizes pincébe, ahol fapriccsen egy szál pokróccal lehetett aludni. Már hideg október volt, iszonyatos nyirkos volt az egész. Jól meg is fáztam. Ott lent volt a kazán is. A fűtő mindig ugyanazt a slágert fütyülte, de hamisan. Nagyon hiányzott a cigi, elkezdtem neki énekelni. Hallottam, hogy odajön a zárkaajtóhoz, és hallgatózik. Mikor befejeztem, besugott, hogy még egyszer. Mondtam neki, majd ha adsz cigarettát. Beadta meggyújtva, elszívtam, és elénekeltem neki még egyszer, hogy Ezt nem a csillagokban írták meg, ezt én akarom... Nagy sláger volt akkor.

– Hogyan tudta meg, hogy halálra ítélik?

– Mikor vége lett a kihallgatásoknak, a nyomozó a tenyerével rácsapott az aktámra, és azt mondta, nézze, Wittner, ez így, ahogy van, öt év. Gondoltam, pont 25 éves leszek, mire kijövök. Nem sokkal később be akartak szervezni besúgónak, de nem vállaltam. Rám vágta húsz nap szigorítottat, és súlyosbítást javasoltak. Négy hónappal ezután átvittek minket a Markóba. Mikor megmutatták a vádiratot, kiderült, hogy a Tutsek bíró tárgyalja, abból tudtuk, hogy halál lesz. Így is történt, négy halálos ítéletet hozott. Én voltam a legfiatalabb közülük, mert Kati 25 éves volt, a

fiúk meg 27 évesek. Talán ezért változtatták az én ítéletemet másodfokon életfogytiglanra, nem tudom. Ma sem tudom, miért maradtam életben. Már nem is firtatom az okot.

– Mit érzett, mikor megtudta?

– Nagyon nehéz volt a visszafelé út a Fô utcai tárgyalásról a gyűjtőfogházba. Rabszállítóval vittek. Néma menet volt. Az járt a fejemben, hogy a bíró egyedül rólam vette le a kötelet, mit mondhatnék a többieknek. Hogy sajnálom? Szinte büntudata volt az embernek, hogy életben maradt. Tényleg így van. Ezért mindig azt szoktam mondani, hogy ennek az egész rohadt szocialista rendszernek az egyik legnagyobb bűne az, hogy szembefordította egymással az embereket. Még az áldozatokat is. Most meg van pofájuk azt mondani, hogy felejsük el. Akkor el kellene felejtenünk az egész életünket. A rabszállítóban egyetlenegyszer szólalt meg a Tóth Jóska, hogy soha nem látom többé a gyerekeimet. Akit addig sem látott, mert börtönben volt már, mikor született. Ezeket a mai napig nehéz feldolgozni. Vagy ott van a nyolcadrendű vádlott, a Klutszki Géza, ő „csak” tíz évet kapott. 1963-ban papíron szabadul, de átviszik a gyűjtő kórházi megfigyelőjébe, onnan ki a bolondok házába, ott agyonsokkolják, és utána egy életet Pomázon, a munkaterápián tölt le felügyelet alatt. De egy életet! Úgy halt meg 65 éves korában, hogy nem szeretett, nem volt családja, nem volt, aki szeresse, csak élt bele a maga szürke sivatagába. És ez is egy emberélet. Elég nehéz ezt elfelejteni. Én temettem el, hogy legalább halálában legyen ott a társai között. Nekem legalább némi kárpótlás, hogy voltak gyerekeim... Most meg ezek azt kérik, hogy az ötvenedik évfordulón álljunk oda melléjük. Marha jó! Velünk akarják szalonképesé tenni magukat, mert itt lesznek az Európai Unió vezetői.

– Létezik-e egyáltalán olyan ember, aki az Európai Unió vezetőinek nem szalonképes, ha az ő talpukat nyalja?

– Az biztos, hogy nekem az unió nem szalonképes. Betoloncoltak minket oda is, ahogy előtte a szocializmusba. Akkor kelet felé hajbókolt az ország, most meg nyugat felé. Hányinger. Csak piacnak kellettünk nekik, és ehhez jó lakájok voltak a régi kommunisták. Ezek minden kényszer nélkül szolgáltatják ki az országot, ha belerokkan is a nép.

(Forrás: HL)

_____._____._____

_____._____._____

[illegible]